

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ЗАПОБІГАННЯ КОНФЛІКТІВ ПРИ ФОРМУВАННІ ОСОБИСТОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Постановка проблеми. Проблема умов запобігання конфліктів завжди була і є актуальною для будь-якого сучасного суспільства. Конфлікт – це найбільш гострий засіб усунення протиріч, що виникають у процесі взаємодії між обома сторонами. Визначення системи психолого-педагогічних умов запобігання конфліктам у педагогічній діяльності батьків вимагає конкретизувати поняття умови щоб застосувати протидії суб'єктів конфлікту.

Аналіз останніх досліджень і публікацій психолого-педагогічної літератури, в яких відображено розв'язання даної проблеми започатковано у роботах Вахоцької І.О., Кушнірюк В.М., Слободяник Н.В., Поєнко О.М. [1-4], які пропонують різні підходи до вирішення складових системи психолого-педагогічних умов виховання.

Але недостатня розробка і висвітлення окремих аспектів, що пов'язано з практичним підходом до системи психолого-педагогічних умов запобігання конфліктам як основи для формування не тільки знань, вмінь та навичок, а й спеціального досвіду при формуванні особистості молодших школярів зумовило дослідити цей феномен.

Формулювання цілей статті. Завданням даної роботи є вирішення психолого-педагогічних умов запобігання конфліктів при формуванні особистості молодших школярів. У роботі мають бути розглянуті сімейні конфлікти.

Виклад основного матеріалу. Родина є найдавнішим інститутом людської взаємодії і унікальним явищем суспільства. Її унікальність полягає в тому, що кілька людей самим тісним засобом взаємодіють протягом тривалого часу, що нараховує десятки років, тобто протягом більшої частини людського життя. У такій системі інтенсивної взаємодії не можуть не виникати суперечки, конфлікти і кризи.

Аналіз психолого-педагогічної літератури свідчить, що юнацтво має потребу в піклуванні і воно падає на батьків, щоб вони виявилися й джерелом для них розумного морального й святого життя. “Однак при різноманітті людей і їхніх занять рідко зустрічаються такі батьки, які могли б самі виховувати своїх дітей або за родом своєї діяльності забезпечували б необхідним для цього дозвіллям. Тому давно вже практикується порядок, при якому діти багатьох родин довіряються для навчання спеціальним особам, що володіють знаннями й серйозністю характеру. Цих вихователів юнацтва звичайно називають наставниками, учителями ...” [5, с.91].

На думку Я.А. Коменського, треба ставити вчителів лише на друге місце після батьків. Тобто із цього можна зробити висновок, що основну роль у вихованні дітей відіграють саме батьки. Але він поважав мудрість та справедливість. І головними засобами виховання був приклад батьків. Тобто родина є головним засобом морального виховання.

Наступною важливою функцією сімейного виховання є пробудження й підтримка в дітях прагнення вчитися. “Прагнення до навчання пробуджується й підтримується в дітях батьками, вчителями, школою, самими навчальними предметами, методом навчання й шкільним керівництвом. Якщо батьки в присутності дітей з похвалою говорять про навчання й про вчених людей або, спонукаючи дітей до старанності, обіцяють їм гарні книги, гарний одяг; якщо хвалять вчителів (особливо тих, котрим бажають доручити дітей), як з боку його вченості, так і гуманного відношення до дітей, (адже любов і замилювання є найсильнішим засобом, щоб викликати прагнення до наслідування); нарешті, якщо вони іноді відправляють дітей до вчителя з дорученням або маленьким подарунком та інше, тоді легко досягти того, що діти щиро полюблять і науку й самого вчителя” [6, с.243-245].

Традиційно головним інститутом виховання є родина. Те, що дитина в дитячі роки здобуває в родині, вона зберігає протягом всього наступного життя. Важливість родини як інституту виховання обумовлена тим, що в ній дитина перебуває протягом значної частини свого життя, і по тривалості свого впливу на особистість жоден з інститутів виховання не може зрівнятися з родиною. У ній закладаються основи особистості дитини, і до вступу в школу вона вже більш ніж наполовину сформувалася як особистість.

Родина – це особливого роду колектив, що відіграє у вихованні основну, довгострокову й найважливішу роль. У тривожних матерів часто виростають тривожні діти; честолюбні батьки нерідко так морально придушують своїх дітей, що це приводить до появи в них комплексу неповноцінності; нестриманий батько, що виходить із себе при найменшому приводі, нерідко, сам того не відаючи, формує подібний же тип поведінки у своїх дітей тощо.

У зв’язку з особливою виховною роллю родини виникає питання про те, як зробити так, щоб максимізувати позитивні й звести до мінімуму негативні впливи родини на виховання дитини. Для цього необхідно точно визначити внутрісімейні соціально-психологічні фактори, що мають виховне значення.

Головне у вихованні маленької людини – досягнення щиросердечного єднання, морального зв’язку батьків з дитиною. Батькам у жодному разі не варто пускати процес виховання на самоплив і в більш старшому віці, залишати дорослу дитину наодинці самим із собою.

Саме в родині дитина одержує перший життєвий досвід, робить перші спостереження й вчиться як поводитися в різних ситуаціях. Дуже важливо, щоб те, чому ми вчимо дитину, підкріплювалося конкретними прикладами, щоб

вона бачила, що в дорослих теорія поєднана із практикою. Якщо дитина бачить, що його мати та батько, які щодня повторюють йому, що брехати недобре, самі того не помічаючи, відступають від цього правила – все виховання може зійти нанівець.

Кожний з батьків бачить у дітях своє продовження, реалізацію певних установок або ідеалів. І дуже важко відступає від них.

Конфліктна ситуація між батьками – різні підходи до виховання дітей.

Перше завдання батьків – знайти загальне рішення, переконати один одного. Якщо доведеться йти на компроміс, то обов'язково, щоб основні вимоги сторін були задоволені. Коли один батько приймає рішення, він обов'язково повинен пам'ятати про позицію другого.

Друге завдання – зробити так, щоб дитина не бачила протиріч у позиціях батьків, тобто обговорювати ці питання краще без нього.

Діти швидко „схоплюють” сказане й досить легко маневрують між батьками, домагаючись швидких результатів (звичайно у бік ліні, поганого навчання, неслухняності тощо).

Батьки, приймаючи рішення, повинні на перше місце ставити не власні погляди, а те, що буде більше корисним для дитини.

У спілкуванні дорослих і дітей формуються певні принципи спілкування:

- прийняття дитини, тобто дитина приймається такою, якою вона є;
- емпатія (співпереживання) – дорослий дивиться очима дитини на проблеми, приймає його позицію;
- конгруентність – припускає адекватне відношення з боку дорослої людини до того, що відбувається.

Батьки можуть любити дитину незважаючи на красу, розум, поведінку та інше. Дитина приймається такою, якою вона є. Це є безумовна любов.

Можливо, батьки люблять її, коли дитина відповідає їх сподіванням. Коли добре вчиться й поводить, але якщо дитина не задовольняє тим потребам, то дитина ніби відкидається, відношення міняється в гірший бік. Це приносить значні труднощі, дитина не впевнена в батьках, вона не відчуває тієї емоційної безпеки, що повинна бути із самого дитинства. Це є обумовлена любов.

Дитина може взагалі не прийматися батьками. Вона їм байдужа і може навіть відкидатися ними (наприклад, родина алкоголіків). Але може бути й у благополучній родині (наприклад, дитина не довгоочікувана, були важкі проблеми й т.д.) не завжди батьки це усвідомлюють. Але бувають й лише підсвідомі відхилення (наприклад, мати гарна, а донька некрасива й замкнута. Дитина дратує її).

Висновки. Майбутні батьки замислюються про те, як краще сформулювати для самих себе цілі роботи з вихованням своєї дитини.

Відповідь так само проста, як і складна: ціль і мотив виховання дитини – це щасливе, повноцінне, творче, корисне людям життя цієї дитини. На творення такого життя й повинне бути націлено сімейне виховання. Подальші дослідження мають визначити шляхи запобігання розвитку конфліктів у сім'ї.

ЛІТЕРАТУРА

1. Вахоцька І.О. Психологічні особливості міжособистісного взаєморозуміння в системі «вчитель – учень» як умова попередження конфліктів: дис. ... канд. психолог. наук. 19.00.07 / І. О. Вахоцька. – К., 2002. – 243 с.
2. Кушнірюк В.М. Гуманізація міжособистісних стосунків як умова запобігання конфліктам у педагогічному процесі: дис. ... канд. психолог. наук. 19.00.07 / В.М. Кушнірюк. – К., 2000. – 186 с.
3. Поєнко О.М. Розуміння вчителем особистості учня підліткового віку як фактор вирішення міжособистісних і педагогічних конфліктів: дис. ... канд. психолог. наук. 19.00.07 / О.М. Поєнко. – К., 2001. – 199 с.
4. Слободяник Н.В. Психолого-педагогічні умови формування гуманних взаємин підлітків: дис. ... канд. психолог. наук. 19.00.07 / Н.В. Слободяник. – К., 2001. – 182 с.
5. Пискунів А.І. Хрестоматія по історії закордонної педагогіки / А. І. Пискунів. – М.: Освіта, 1981. – 91 с.

АНОТАЦІЯ

Панов С.Ф., Мардарь Ю.В. Психолого-педагогічні умови запобігання конфліктів при формуванні особистості молодших школярів. У статті розглянуті існуючі підходи до розуміння психолого-педагогічних умов при формуванні особистості молодших школярів. На основі аналізу наукової літератури виділені психолого-педагогічні умови щодо попередження конфліктів в педагогічній діяльності батьків.

Ключові слова. Психолого-педагогічні умови, формування особистості, конфлікт, запобігання конфліктів.

АННОТАЦИЯ

Панов С.Ф., Мардарь Ю.В. Психолого-педагогические условия предотвращения конфликтов при формировании личности младшего школьника. В статье рассмотрены существующие подходы к пониманию психолого-педагогических условий при формировании личности младших школьников. На основе анализа научной литературы выделены психолого-педагогические условия по предотвращению конфликтов в педагогической деятельности родителей.

Ключевые слова. Психолого-педагогические условия, формирование личности, конфликт, предотвращение конфликтов.

SUMMARY

S.F. Panov, Y.V. Mardar. Psychological and pedagogical conditions of conflicts prevention while junior pupil personality formation. Existing approaches to

understanding of psychological-pedagogical conditions of junior pupil's personality formation are considered. On the basis of the scientific literature analysis the psychological-pedagogical conditions of conflicts prevention in pedagogical activity of parents are allocated.

Key words. *Psychological-pedagogical conditions, personality formation, conflict, conflicts prevention.*